

UČITELJSKI TOVARIS.

Glasilo

„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Izdavatelj in urednik:

Andrej Žumer,

nadučitelj in c. kr. okrajni šolski nadzornik.

Št. 21.

Ljubljana, 1. listopada 1893.

XXXIII. leto.

Vsebina. E. Lah: Avstrijsko šolstvo v l. 1890. s posebnim ozirom na Kranjsko. — M. Janežič: Spisje. — Janko Toman: Žolne. — Ukazi in odredbe šolskih oblastev. — Književnost. — Naši dopisi. — Društveni vestnik. — Vestnik. — Listnica upravnništva. — Listnica uredništva.

Avstrijsko šolstvo v l. 1890. s posebnim ozirom na Kranjsko.

(Dalje.)

Od privatnih meščanskih šol je v Avstriji 8 deških, 33 dekliških, 2 pa mešani. Deških je 5 v Nižji Avstriji, 2 na Češkem, 1 v Šleziji; dekliških je 12 v Nižji Avstriji, 11 v Galiciji, 3 v Šleziji, po 2 v Primorski in Češki, po 1 v Zgornji Avstriji, Tirolski s Predarlško

in Moravski; mešani šoli se nahajata po 1 v Štajerski in Galiciji.

Privatnih občnih ljudskih šol je v Avstriji 80 deških, 368 dekliških, 488 mešanih in sicer po sameznih kronovinah:

Zap. štev.	Imena kronovin	Število privatnih občnih ljudskih šol					
		absolutno			relativno		
		deških	dekliških	mešanih	deških	dekliških	mešanih
1	Nižja Avstrija . . .	17	55	18	18·9 ⁰ / ₁₀₀	61·1 ⁰ / ₁₀₀	20·0 ⁰ / ₁₀₀
2	Zgornja Avstrija . .	—	13	21	—	38·2 ⁰ / ₁₀₀	61·8 ⁰ / ₁₀₀
3	Solnograška	—	18	1	—	94·7 ⁰ / ₁₀₀	5·3 ⁰ / ₁₀₀
4	Štajerska	5	29	7	12·2 ⁰ / ₁₀₀	70·7 ⁰ / ₁₀₀	17·1 ⁰ / ₁₀₀
5	Koroška	1	6	3	10·0 ⁰ / ₁₀₀	60·0 ⁰ / ₁₀₀	30·0 ⁰ / ₁₀₀
6	Kranjska	3	12	3	16·7⁰/₁₀₀	66·6⁰/₁₀₀	16·7⁰/₁₀₀
7	Primorska	6	23	7	16·7 ⁰ / ₁₀₀	63·9 ⁰ / ₁₀₀	19·4 ⁰ / ₁₀₀
8	Tirolska s Predarlško	5	37	19	8·2 ⁰ / ₁₀₀	60·7 ⁰ / ₁₀₀	31·1 ⁰ / ₁₀₀
9	Češka	11	42	219	4·0 ⁰ / ₁₀₀	15·1 ⁰ / ₁₀₀	80·9 ⁰ / ₁₀₀
10	Moravska	1	28	44	1·4 ⁰ / ₁₀₀	38·4 ⁰ / ₁₀₀	60·2 ⁰ / ₁₀₀
11	Šlezija	3	25	27	5·4 ⁰ / ₁₀₀	45·5 ⁰ / ₁₀₀	49·1 ⁰ / ₁₀₀
12	Galicija	17	67	104	9·0 ⁰ / ₁₀₀	35·6 ⁰ / ₁₀₀	55·4 ⁰ / ₁₀₀
13	Bukovina	4	1	15	20·0 ⁰ / ₁₀₀	5·0 ⁰ / ₁₀₀	75·0 ⁰ / ₁₀₀
14	Dalmacija	7	12	—	36·8 ⁰ / ₁₀₀	63·2 ⁰ / ₁₀₀	—
	Sploh	80	368	488	8·5 ⁰ / ₁₀₀	39·3 ⁰ / ₁₀₀	52·2 ⁰ / ₁₀₀

Največ šol te vrste ima torej: deških absolutno Nižja Avstrija in Galicija, relativno Dalmacija; dekliških: absolutno Galicija, relativno Solnograška; mešanih: absolutno in relativno Češka; najmanj: deških, namreč nobene, absolutno in relativno Zgornja Avstrija in Solnograška;

dekliških: absolutno in relativno Bukovina; mešanih: absolutno in relativno Dalmacija, namreč nobene.

Kako je z javnimi in privatnimi občnimi ljudskimi šolami po Kranjskem posebej gledé razdelitve po spolu.

Zaporedno štev.	Glavarstva	Občne ljudske šole						Zaporedno štev.	Glavarstva	Občne ljudske šole					
		javne			privatne					javne			privatne		
		deške	dekliške	mešane	deške	dekliške	mešane			deške	dekliške	mešane	deške	dekliške	mešane
1	Črnomelj	—	—	19	—	—	1	7	Ljubljana (mesto)	4	3	1	2	6	1
2	Kamnik	2	1	30	—	1	—	8	Ljubljana (okolica)	1	1	27	—	1	1
3	Kočevje	2	2	31	—	—	—	9	Logatec	1	1	22	—	—	—
4	Kranj	3	2	29	—	2	—	10	Novo Mesto	—	2	29	1	1	—
5	Krško	—	—	24	—	—	—	11	Postojina	—	—	36	—	1	—
6	Litija	—	—	23	—	—	—	12	Radovljica	—	—	25	—	—	—

Po vseh kranjskih glavarstvih torej prevladujejo javne, občne, mešane ljudske šole; le Ljubljana dela izjemo. Štiri glavarstva drugačnih občnih ljudskih šol še ne poznajo, namreč Krško, Litija, Radovljica in Črnomelj. Privatne občne ljudske šole se nahajajo le v 7 glavarstvih; pet glavarstev, namreč: Kočevje, Krško, Litija, Logatec in Radovljica, nima nič šol te vrste.

Le 7·8% je na Kranjskem samo deških in samo dekliških, vse druge so mešane; v Avstriji sploh pa 12·2%. Še več samo deških in samo dekliških šol nasproti mešanim imajo relativno: Štajerska in Češka po 9%, Bukovina 10·6%, Nižja Avstrija 19·6%, Primorska 25·8%,

Tirolska s Predarlško 30·6% in Dalmacija 87·2%. Najmanj samo deških in samo dekliških občnih ljudskih šol, namreč le 2·8%, ima Koroška.

Meščanske in občne ljudske šole, kakor tudi deške in dekliške ljudske in meščanske šole so lahko združene pod jednim vodstvom. Leta 1890. je bilo 250 javnih in 26 privatnih meščanskih šol, torej več kot polovica, združenih pod jednim vodstvom z občnimi ljudskimi šolami. Deških in dekliških meščanskih šol je imelo jedno vodstvo 113, in sicer 111 javnih in 2 privatni; deških in dekliških občnih ljudskih šol pa 521, namreč 474 javnih in 47 privatnih.

Razmerje med številom šol in velikostjo kronovin.

Zap. štev.	Imena kronovin	Na 100 km ² je prišlo šol leta								
		1850	1855	1860	1865	1871	1875	1880	1885	1890
1	Nižja Avstrija	5·8	5·9	5·9	5·9	6·4	6·9	7·3	7·9	8·4
2	Zgornja Avstrija	4·1	4·1	4·1	4·1	4·2	4·2	4·3	4·4	4·5
3	Solnograška	2·1	2·0	2·3	2·1	2·2	2·2	2·3	2·4	2·5
4	Štajerska	2·5	3·1	3·1	3·1	3·1	3·3	3·5	3·8	3·8
5	Koroška	3·0	3·2	3·2	3·1	3·1	3·1	3·2	3·5	3·5
6	Kranjska	1·1	2·4	2·4	2·3	2·3	2·6	2·9	3·2	3·4
7	Primorska	3·3	3·7	4·0	4·2	5·0	5·2	5·5	5·5	5·7
8	Tirolska s Predarlško	6·2	6·3	6·5	6·3	6·6	5·2	6·0	6·1	5·9
9	Češka	6·9	7·4	7·4	7·4	8·1	8·7	9·2	9·2	10·2
10	Moravska	7·1	7·7	7·7	7·8	8·4	8·8	9·2	10·0	10·7
11	Šlezija	7·6	8·2	8·1	8·3	8·0	9·2	9·9	10·2	10·4
12	Galicija	2·8	2·8	3·1	3·6	3·0	3·2	3·6	4·0	4·7
13	Bukovina	0·5	0·6	1·0	1·5	1·6	1·8	2·0	2·4	2·9
14	Dalmacija	1·2	1·4	1·5	1·7	1·9	2·0	2·4	2·8	2·5
	Povprek	4·3	4·5	4·7	4·8	4·9	5·2	5·5	5·9	6·2

Najmočnejše je torej šolstvo razširjeno v Moravski, Češki in Šleziji, najslabše v Bukovini, Solnograški in Dalmaciji. Pred 40 leti je bilo na najnižji stopinji v Bukovini, Kranjski in Dalmaciji. Kranjska in Bukovina sta si v tem obziru najmočnejše opomogle. V Nižji Avstriji, Tirolski s Predarlško, Češki, Moravski in Šleziji je bilo šolstvo že pred 40 leti močno razvito. Nazadovala je samo Tirolska s Predarlško, dosledno napredovale so obe Avstriji, Štajerska, Primorska, Češka, Moravska in Bukovina.

Kako so po posameznih glavarstvih

razširjene kranjske šole. — Kakor že zgoraj povedano pride na Kranjskem na vsacih 100 km² po 3·4, ali natančneje 3·39 šol. Največ šol ima relativno Ljubljana, kjer pride na 100 km² 48·85 šol; potem Kamnik s 5·52; za njim Postojina 4·12, Črnomelj 3·66, Kranj 3·53, Ljubljanska okolica 3·46, Novo Mesto 3·41, Litija 3·39, Kočevje 2·95, Krško 2·80, Radovljica 2·31, končno Logatec 1·97. Pri Kočevji, Radovljici in Logatec je jemati v poštev, da so okraji goroviti in zategadelj tudi deloma slabše obljudeni.

Razmerje med številom šol in prebivalstvom kronovin.

Zap. štev.	Imena kronovin	Na 10000 prebivalcev je prišlo šol leta								
		1850	1855	1860	1865	1871	1875	1880	1885	1890
1	Nižje Avstrijska	7·3	6·9	6·8	6·6	6·3	6·5	6·2	6·4	5·9
2	Višje Avstrijska	6·9	7·0	7·0	6·8	6·9	6·7	6·8	6·9	6·4
3	Solnograška	10·0	10·0	11·2	10·1	10·2	10·5	12·7	10·5	9·3
4	Štajerska	7·6	6·7	6·6	6·3	6·0	6·3	6·5	6·9	6·4
5	Koroška	10·1	9·9	9·9	9·2	9·4	9·6	9·6	11·1	9·8
6	Kranjska	2·3	5·3	5·3	4·9	5·0	5·6	6·0	6·5	6·4
7	Primorska	4·8	5·7	6·0	5·9	6·6	6·7	6·8	6·6	5·9
8	Tirolska s Predarlško	20·9	21·8	22·1	21·0	21·8	17·0	19·5	19·7	18·0
9	Češka	8·2	8·1	7·9	7·5	8·1	8·4	8·6	8·9	8·6
10	Moravska	8·8	9·2	9·0	8·6	9·2	9·5	9·6	10·1	10·1
11	Šlezija	8·9	9·4	9·1	8·6	8·3	8·6	9·0	9·0	7·8
12	Galicija	4·9	4·7	5·0	5·4	4·3	4·2	4·7	5·1	5·2
13	Bukovina	1·3	1·7	2·1	3·0	3·2	3·4	3·6	4·1	4·4
14	Dalmacija	3·7	4·4	4·6	4·9	5·3	5·6	6·5	7·0	5·7
	Povprek	7·4	7·5	7·5	7·3	7·1	7·1	7·4	7·7	7·4

Ako si ogledamo to tabelo natančneje, vidimo, da je število šol v Avstriji sploh rastlo precej jednako s prebivalstvom, po posameznih kronovinah pa zelo različno. Dosledno ali do malega dosledno je hitrejše rastlo število šol kakor prebivalstvo v Kranjski, Primorski, Moravski, Bukovini in Dalmaciji, zelo jednako v vseh ostalih kronovinah razun Nižje Avstrije, Štajerske, Koroške in Tirolske s Predarlško, kjer je rastlo počasneje.

Na Kranjskem je razmerje med številom šol in prebivalstvom sledeče: Največ šol ima v tem pogledu glavarstvo radovljiško, kjer pride na 1000 prebivalcev 9·4 šol, potem postojinsko 8·9, kamniško 8·4, kočevsko 8·2, črnomaljsko 7·0, kranjsko in novomeško po 6·8, litijsko 6·2, logaško 5·9, ljubljansko mesto 5·6, okolica 5·4 in krško glavarstvo je 4·7 šol.

(Dalje prih.)

E. Lah.